

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора, завідувача кафедри іншомовної освіти і міжкультурної
комунікації Хмельницького національного університету
БІДЮК НАТАЛІ МИХАЙЛІВНИ на дисертаційне дослідження
ІСАЄВОЇ ІЛОНИ ФАДЕЇВНИ
«Професійна підготовка персоналу Федеральної поліції Німеччини»,
представленого на здобуття ступеня кандидата педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

***1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними
планами галузей науки***

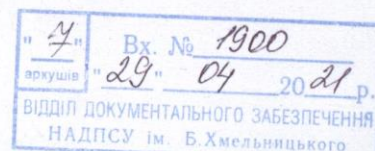
За сучасних умов глобалізації динамічні зміни відбуваються й у системі професійної підготовки персоналу Державної прикордонної служби України. Це зокрема пов'язано із процесами, що відбуваються на міжнародній арені щодо захисту суверенітету й державних кордонів країн ЄС, посилення співпраці України з НАТО, зростаючою участю нашого військового контингенту в миротворчих місіях ООН, моніторингових комісіях ОБСЄ, входженням України до європейського й світового освітнього простору, різноманітними програмами освітніх і професійних обмінів, розширенням ділових контактів.

Відтак об'єктивною є потреба удосконалення професійної підготовки персоналу Державної прикордонної служби України в контексті інтеграції до європейського безпекового й освітнього простору, що актуалізує увагу до прогресивного зарубіжного досвіду. Вивчення передумов становлення, специфіки розвитку й сучасного стану професійної підготовки фахівців з охорони кордону у Німеччині є своєчасним, доцільним та актуальним. Вибір дисертанткою досвіду Німеччини обґрунтований міркуваннями ефективності, інноваційності та міжнародного визнання досвіду професійної підготовки персоналу поліцейських відомств Німеччини.

Тема дисертаційного дослідження Ісаєвої І. Ф. відповідає паспорту спеціальності 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» за напрямками досліджень: п. 2 Теоретико-методологічні основи професійної освіти; п. 3. Порівняльна професійна педагогіка; п. 6 Теорія та методика вивчення дисциплін професійно-орієнтованих циклів у ЗВО. Дисертаційне дослідження проводилося відповідно до плану наукової та науково-технічної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (далі – НАДПСУ) у межах науково-дослідної роботи «Особливості професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини» (шифр 211-0017 І).

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

Дисертанткою вивчено стан дослідженості проблеми у педагогічній теорії та практиці й уточнено сутність базових понять дослідження; охарактеризовано особливості добору й узагальнено професійно-особистісні вимоги, що

висуваються до персоналу Федеральної поліції Німеччини; досліджено зміст, форми і методи професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини; структуровано організацію цієї підготовки; здійснено порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини та Державної прикордонної служби України й обґрунтовано можливості реалізації прогресивних ідей у професійній підготовці прикордонників в Україні; розроблено методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо врахування німецького досвіду в практиці професійної підготовки персоналу Державної прикордонної служби України.

3. Нові факти, одержані здобувачем.

Дисертаційна робота Ісаєвої І. Ф. є комплексним порівняльно-педагогічним дослідженням, у якому висвітлено особливості організації професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини. Зокрема: *уперше* здійснено комплексний порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки охоронців кордону в Німеччині та Україні й окреслено можливості імплементації прогресивних ідей німецького досвіду для вдосконалення професійної підготовки персоналу ДПСУ з метою наближення її до європейських і світових стандартів; здійснено структурування організації професійної підготовки персоналу нижчої, середньої та вищої ланок Федеральної поліції Німеччини, складовими якої є цільовий, змістовий, процесуальний, інституційний і діагностично-результативний блоки; *удосконалено* зміст понять «система професійної освіти персоналу поліцейських відомств Німеччини» (формування професійних компетентностей та розвиток ціннісних орієнтацій персоналу поліцейських відомств Німеччини для виконання функціональних обов'язків, визначених законодавством та іншими нормативними документами), «професійна підготовка персоналу Федеральної поліції Німеччини» (структурована за рівнями професійної освіти підготовка персоналу Федеральної поліції Німеччини нижчої, середньої та вищої ланок відповідно до освітніх програм і навчальних планів за визначеними компетентностями); *подальшого розвитку* набули ідеї щодо особливостей добору та професійно-особистісних вимог, що висуваються до поліцейських службовців ФПН на сучасному етапі; можливих шляхів упровадження німецького досвіду в практику професійної підготовки персоналу ДПСУ, а також положення щодо реалізації компетентнісного підходу в професійній підготовці персоналу ДПСУ.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації та публікацій Ісаєвої І. Ф. є підставою для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених автором результатів.

Ґрунтовне вивчення джерельної бази (292 найменування, з них 159 – іноземними мовами) уможливили виокремлення обґрунтованих суперечностей, на розв'язання яких було спрямовано 5 завдань дослідження. Аналіз зазначених джерел та використання низки теоретичних та емпіричних методів дали змогу

дисертантці об'єктивно висвітлити сукупність аспектів досліджуваної проблеми, зокрема: уточнити базові поняття; виявити передумови становлення і розвитку Федеральної поліції Німеччини та професійної підготовки її персоналу; дослідити сучасне нормативно-правове, навчально-методичне, інформаційне забезпечення розвитку професійної освіти персоналу Федеральної поліції Німеччини; зіставити сучасний стан професійної підготовки фахівців з охорони кордону в Німеччині та Україні з метою обґрунтування напрямів удосконалення вітчизняної.

Викладений у вступі науковий апарат дає можливість цілісно уявити авторське бачення розв'язання досліджуваної проблеми, його алгоритм, інструментарій, способи інтерпретації одержаних результатів.

Одержанню достовірних і обґрунтованих результатів сприяло застосування комплексу загальнонаукових та емпіричних методів наукового дослідження. Вибір методів дослідження обумовлено визначеною метою й завданнями, які розв'язує авторка. Одержані дані та результати їх опрацювання вказують на ефективність наукової траєкторії дослідження. Позитивне враження справляє вміщені в ній автентичні інформаційні матеріали.

Зміст автореферату відображає зміст дисертації та висвітлює суттєві її аспекти, основні положення та висновки. Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується участю дисертантки у міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Наукові здобутки Ісаєвої І. Ф. складають теоретичну і методичну базу для подальших досліджень проблем порівняльної професійної педагогіки, історії педагогіки, загальної педагогіки, професійної педагогіки тощо.

Результати дослідження **впроваджено** у роботу Національної академії Національної гвардії України (акт реалізації від 9.09.2020), Військової академії м. Одеса (акт реалізації від 5.10.2020), Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (акт реалізації від 12.11.2020), Навчального центру підготовки молодших спеціалістів Державної прикордонної служби України імені генерал-майора Ігоря Момота (акт реалізації від 18.11.2020).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Теоретичні положення та обґрунтовані рекомендації щодо використання прогресивних ідей досвіду Німеччини можуть слугувати науковою основою для розроблення концептуальних та нормативних документів із проблем підготовки фахівців з охорони кордону. Одержані практичні результати можуть бути використані українськими науковцями для проведення подальших компаративно-педагогічних студій, наукового обґрунтування сучасної стратегії та концепції розвитку професійної освіти прикордонників в Україні. Використання окремих положень роботи допоможе оптимізувати професійну підготовку персоналу в навчальних закладах Міністерства внутрішніх справ, інших військових та правоохоронних відомств України, а також перепідготовку

та підвищення кваліфікації персоналу.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, значною мірою забезпечуються логічною структурою роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків та списку використаних джерел. Логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає вирішенню поставлених завдань дослідження. Логічну структурованість роботи забезпечують висновки та узагальнення, а також унаочнюють 2 рисунки, 12 таблиць та 17 додатків.

У першому розділі *«Теоретичні основи професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини»* проаналізовано стан вивчення проблеми професійної підготовки персоналу поліцейських відомств Німеччини у психолого-педагогічних дослідженнях. Аналіз літературних джерел та практики підготовки персоналу ФПН дав авторці змогу визначити сутність базових понять дослідження: «система професійної освіти персоналу поліцейських відомств Німеччини» забезпечує формування професійних компетентностей та розвиток ціннісних орієнтацій персоналу поліцейських відомств Німеччини для виконання функціональних обов'язків, визначених законодавством та іншими нормативними документами; «професійна підготовка персоналу Федеральної поліції Німеччини» – це структурована за рівнями професійної освіти підготовка персоналу Федеральної поліції Німеччини нижчої, середньої та вищої ланок відповідно до освітніх програм і навчальних планів за визначеними компетентностями. В розділі розкрито етапи становлення ФПН та професійної підготовки її персоналу. На увагу заслуговують розкриті авторкою на підставі аналізу нормативно-правових документів та діяльності навчальних закладів освіти Німеччини особливості добору та професійно-особистісні вимоги до персоналу Федеральної поліції Німеччини.

У другому розділі *«Організація професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини»* дисертанткою подано загальну характеристику організації професійної підготовки персоналу ФПН нижчої, середньої та вищої ланок; описано етапи підготовки, особливості змісту його теоретичної та практичної підготовки; проаналізовано форми, методи і навчально-методичне забезпечення.

На основі аналізу педагогічної літератури, освітніх програм та навчальних планів, нормативно-правових актів, а також практичної діяльності закладів освіти авторкою здійснено структурування професійної підготовки персоналу ФПН. У запропонованій в дисертації організаційній структурі подано такі блоки: цільовий (мета, професійні вимоги, особливості професійної діяльності), змістовий (законодавчі та нормативно-правові акти, зміст навчальних планів, освітніх програм, модульних книг, модулів з відповідними дисциплінами; компетентності (загальні, фахові, спеціальні, методичні, управлінські (для вищої ланки)), програмні результати навчання, професійні знання, уміння, навички та якості майбутніх поліцейських), процесуальний

(розкриває сутність й особливості організації і реалізації професійної підготовки персоналу – форми здобуття освіти, етапи підготовки, форми та методи навчання, навчально-методичне забезпечення, суб'єкти підготовки), інституційний (показує навчальні заклади, в яких здійснюється професійна підготовка персоналу ФПН кожної з ланок) і діагностично-результативний (види та шкали оцінювання результатів навчання, форми підсумкового контролю, що застосовуються з метою перевірки результатів професійної підготовки персоналу ФПН, а також кваліфікації, які здобуває персонал по завершенню навчання).

У третьому розділі *«Обґрунтування можливостей творчого використання прогресивних ідей німецького досвіду підготовки персоналу в освітньому процесі навчальних закладів Державної прикордонної служби України»* здійснено порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері охорони кордону України та ФРН за такими критеріями: цільовим, нормативно-правовим, організаційним, змістовим, технологічним.

Безперечно цінними є розроблені рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо врахування німецького досвіду в практиці професійної підготовки персоналу ДПСУ. Ці рекомендації охоплюють прогресивні ідеї та передбачають упровадження позитивного німецького досвіду в Україні на міжвідомчому, організаційному, змістовому, педагогічному, дослідницькому рівнях. Зокрема слухними є такі: модернізувати професійні стандарти, гармонізувати програми підготовки фахівців у сфері охорони кордону європейських країн та українських прикордонників, а також імплементувати положення Уніфікованої програми підготовки країн-членів ЄС у програму базової підготовки персоналу ДПСУ (*міжвідомчий рівень*), запровадити дуальну форму навчання; призначати постійних кураторів у місцях організації практичної підготовки персоналу, залучати їх до актуалізації навчальних планів, професійних програм підготовки та ін. (*організаційний рівень*), упровадити інтегровані навчальні дисципліни; доповнити програми підготовки здобувачів вищої освіти магістерського рівня дисциплінами, що спрямовані на формування особистісно орієнтованого стилю керівництва (*змістовий рівень*), підвищити інтенсивність використання сучасних освітніх методик і технологій, збільшити відсоток застосування активних, творчих, проблемних, дослідницьких і тренінгових методів навчання (*дидактичний рівень*), а також здійснювати комплексне дослідження професійної підготовки фахівців у сфері охорони кордону в зарубіжних країнах із метою впровадження позитивного досвіду в професійну підготовку персоналу ДПСУ (*дослідницький рівень*).

У мовностилістичному оформленні дисертації враховано особливості наукового стилю мовлення.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих дисертанткою результатів, слід назвати деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання:

1. Вважаємо за необхідне звернути увагу дисертантки на формулювання наукового апарату дослідження. Зокрема, в третьому завданні варто було планувати вирішення двох важливих проблем: дослідити зміст, форми і методи професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини; структурувати організацію цієї підготовки. На наш погляд, таке формулювання завдання є досить об'ємним, його слід було б розділити на два окремих.

2. У підрозділі 1.2. першого розділу дисертації автором представлено аналіз професійної підготовки персоналу Федеральної поліції Німеччини у ретроспективі, що має суттєве значення для розуміння послідовності процесів її розвитку, проте, чіткої періодизації не визначено. Крім того, за законами педагогічної історіографії, розроблення періодизації розвитку освітнього процесу або явища має супроводжуватися обґрунтованими критеріями та визначеними хронологічними межами.

3. Потребують глибшої інтерпретації та аргументації теоретичні засади проблеми дослідження, зокрема теорії та підходи, які покладено в основу підготовки фахівців з охорони кордону в Німеччині. Їхнє висвітлення має дещо описовий характер з посиланнями на джерела. Бажано було б конкретизувати власні міркування щодо теоретичних та методичних підходів зарубіжних та українських учених.

4. Як підсумок одержаних результатів наукового пошуку професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері охорони кордону України, варто було б передбачити розроблення моделі (структури) такої підготовки за аналогом США, що розкривало б розуміння системності цього феномену в Україні.

5. Схвально оцінюючи обґрунтовані дисертанткою науково-методичні рекомендації, наголосимо, що окремі положення мають узагальнений та дискусійний характер, потребують авторських міркувань щодо шляхів їх реалізації. Робота значно виграла б, якби дисертантка показала доцільність розробленого навчально-методичного забезпечення (заявленого у практичному значенні дослідження) його реалізацію в освітньому процесі.

6. Зважаючи на безперечну цінність додатків у компаративних дослідженнях, які інформативно насичують дисертаційну роботу та становлять інтерес для фахівців суміжних галузей науки, вважаємо, що доречно було б зробити переклад усіх додатків українською мовою, а також вказати посилання на джерела, на основі яких вони були розроблені.

Висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Результати, наукові положення, висновки та рекомендації достатньо повно викладено у 23 працях (з них 21 – одноосібна): 6 наукових статей (1 – у співавторстві) – у фахових виданнях України в галузі педагогіки, 5 статей – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, 1 стаття – у періодичному виданні іноземної держави, 9 публікацій (1 – у співавторстві) – у матеріалах наукових конференцій, 2 наукові праці додатково відображають результати дослідження.

Підсумовуючи вищевикладене робимо висновок, що дисертаційна робота «Професійна підготовка персоналу Федеральної поліції Німеччини» є завершеною самостійною науковою працею, яка має наукову новизну, теоретичне і практичне значення. Дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24. 07. 2013 року № 567, зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України: № 656 від 19.08.2015 р.), а її авторка – **Ісаєва Ілона Фадеївна** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іншомовної освіти
і міжкультурної комунікації
Хмельницького національного університету

Наталя БІДЮК

Підпис Бідюк Н.М. засвідчую:
проректор з наукової роботи ХНУ

Олег СИНЮК